

Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid: **HARJUMAA AASTAL 2035**

Milleks stsenaariumid?

Majandus muutub. Tehnoloogiad vahetuvad üha kiiremini ning inimeste eelistused ja hoiakud teisenevad. Muutusprotsesse tundes ja nende kasutuselevõttu ehk ka eest vedades saab paremal juhul nende kulgu suunata või vähemalt mõju ette aimates halvimat vältida. Aga mis on oluline? Kuhu suunas liikuda ja kas pole ohtu eksida?

Muutuste hindamisel on abiks stsenaariumid kui võimalike tulevikumaailmade kirjeldused, tänu millele saab läbi mängida erinevate valikute mõju ning hinnata rakendatavate poliitikate sobivust ja töökindlust. Stsenaariumid valmistavad otsustajaid – aga ka ettevõtjaid ja elanikkonda – muutusteks ette, avarda-

vad nende maailmapilti ning loovad seoseid esmapilgul väheoluliste protsesside vahel.

Stsenaariumimeetodit rakendas esimest korda 1950. aastate alguses USA mõttekoda RAND, pärast seda võtsid selle kasutusele juba paljud ettevõtted ja valitsused. Stsenaariumid on üksteisest selgelt eristuvad, sisemise loogika ja põhjendusega tulevikulood. Erinevalt prognoosist ei ole need seniste arengute tulevikupiken-dused. Hea stsenaariumi mõõdupuu ei ole selle täpsus, vaid selle usutavus, see tähendab loo jutustamine praegusest olukorrast tulevikuolukorrani jõudmiseni, sise-mine kooskõla ja kasulikkus otsuste tegemisel.

Stsenaariumite tekkeloogika

Tuleviku kirjeldamiseks on stsenaariumite ekspert-grupp valinud kaks võtmetegurit. Esimene tegur on säästliku majandusmudeli poole liikumise kiirus. Majandus sõltub üha enam kliimamuutusega kohanemisest. Kas majanduskasvule suunatud väärtused püsivad või saavad valdavaks keskkonda esmaseks pidavad hoiakud? Kas majandus muutub keskkonnasäästlikumaks järk-järgult karmistuvate reeglite ja nõuete surve võrdlemisi aeglasel tempos või toimub uue põlvkonna eeskujul väärtushoiakute muutus kiiresti? Roheliste parteide populaarsus Lääne-Euroopas kasvab. Noored, nagu Greta Thunberg, väljendavad oma vaateid üha enam tegudega: tarbitakse teadlikult öko-tooteid ja -teenuseid, eelistatakse taimetoitu, mini-meeritakse jäätmeid ning kasutatakse ühistransporti.

Teine muutuste võtmetegur on uus tehnoloogia: tööstuse digitaliseerimise lahendused, hajusenergeetika jt. Kas see muudab tegevusmahu vähem oluliseks ja teeb väiketootmise taas majanduslikult mõttekaks?

” Kliimamuutused kujutavad endast kõigi aegade kõige suuremat ja ulatuslikumat turutõrget.

Sir Nicholas Stern

Endine Maailmapanga peaökonomist, 2006

Tehnoloogia muutub sageli kiiresti ja ettearvatult, näiteks nutitelefoni laialdase kasutuselevõtmise kulus vaid mõni aasta. Kliimamuutuste taltsutamiseks suunatud keskkonnapoliitika sunnib süsinikupõhist ener-

geetikat vähendama ja arendama uusi tehnoloogiaid. Samas ei mahu roheenergeetika suurlinna: energia-tootmine muutub ilmselt märksa hajutatumaks ning hakkab mõjutama tootmise ja elanike paiknemist.

Elukohtade lähedamat valikut soosib kõikjale ulatuv digi- ja võrgutehnoloogia: laienev osaja- ja virtuaal-töö ning iseendale tööandjaks olemine võimaldavad tegutseda sobival ajal ja kohas ning eelistatud kesk-konnas. Ihalus parema: ilusama, rahulikuma ja loo-dusega kooskõlas oleva, aga ka odavama elamise järele hakkab tagant tõukama Euroopas ja USAs juba 1980ndatel toimunud ning viimasel kümnendil taas hoogustunud vastulinnastumist, mille tagajärjel kolivad tööturulult taandujad ja osalise koormusega vaba-kutselised suurlinnadest välja. Kliimamuutuse ja aren-gumaade poliitilise ebastabiilsuse eest Euroopasse pressiv immigratsioon soodustab samuti suurlinna-dest väljakolimist.

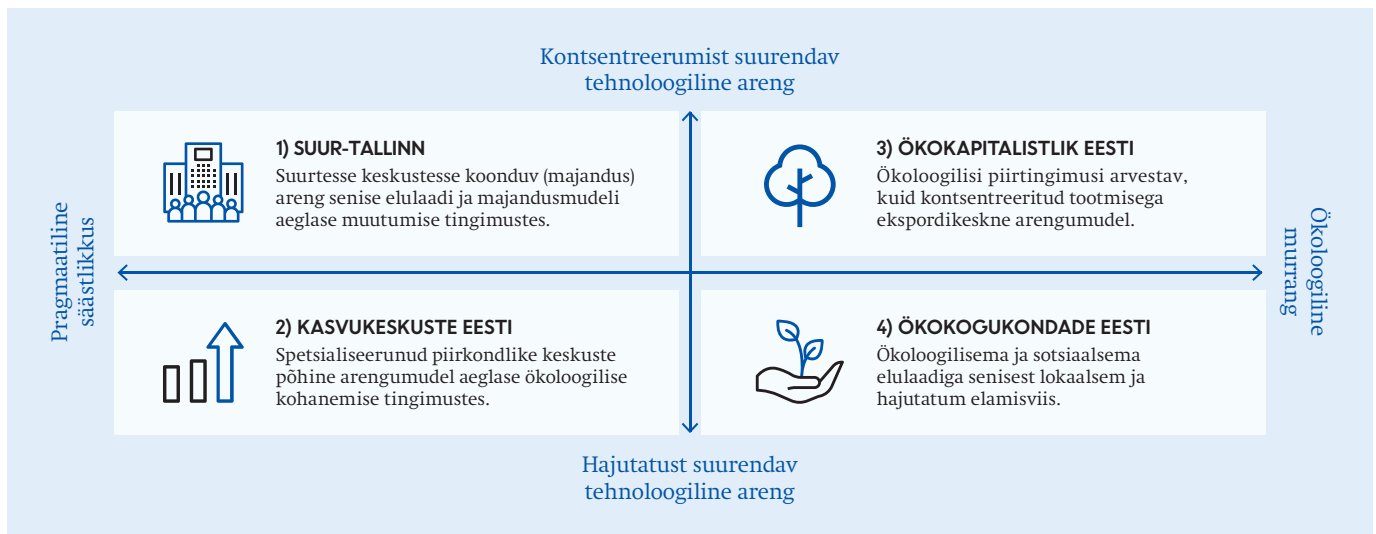
” Me kaldume ülehindama tehnoloogia mõju lühikeses perspektiivis ja alahindama selle mõju pikas perspek-tiivis.

Roy Amara

Ameerika Ühendriikide teadlane ja futuroloog

Stsenaariumid – Eesti aastal 2035

Kahe võtmeteguri äärmuste põhjal joonistus välja neli stsenaariumi.

Mida tähendab „Suur-Tallinna“ stsenaarium Harjumaale?

„Suur-Tallinn“ on neoliberaalne jätkustsenaarium, mis panustab globaalse ja ELi raha sissevoolule, naudib idufirmade teket ning rakendab kiirendatud tempos uusi tehnoloogiaid, mis on jätkuvalt kallid ja erioskusi nõudvad ning mis võetakse seetõttu esmalt kasutusele suurlinnades. Tehnoloogia- ja teadus-majandus koondub Harjumaale ja veidi ka Tartusse.

Tarbimispidu jätkub: elu on hea, mugavusteenused ja meelelahutus läheb hästi kaubaks, aga raha piirkonnast välja ei jõua ning väljaspool Harjumaad jätkub Eesti rahvuspargistumine. Maapiirkonnad tühjenevad elanikest, muutudes maardlateks ja suvilapiirkondadeks, kus on lihtsam töö ning kus saavad hak-kama vaid ettevõtjad/ettevõtlikud. Harjukate rahul-

olu rikuvad aga üha kõrgemad kinnisvarahinnad, ummikud ja kasvav immigratsioon. Läheb kitsaks.

Harjumaal elab juba üle poole Eesti elanikkonnast. Tallinn on samas üha kallim ega suuda kontrollida järjest paisuvat eeslinnastumist, mistõttu on tavapärased ka suvised ummikud, rääkimata koolialgusest ja talvistest lumetormipäevadest, mil liiklus on tundideks umbes. Mustamäe TTÜ tehnoloogialinnak ehitatakse osaliselt ümber, vanad „mägede“ elamud kipuvad aga lagunema ning pilt võib kujuneda üsna kirjuks. Räägitakse Tallinna „detroitistumisest“, sest

mõned kortermajade alad täituvad uussisserändajatega ja segregeeruvad. Tegelikult ei ole ka finants-teenustes ja kaubanduses olukord kiita: esimesel juhul teevad töö ära arvutid – kohalikke ei saa ju rahapesu tõttu usaldada! –, teisel juhul inimesed ise ning seepärast on mõlema sektori hõive kordades vähenenud. Harjumaal on rekordarv kodutuid ja töö kaotanud ei suuda enam korterite eest maksta. Elukallidus ja elukeskkonna kvaliteedi langus hakkab pärssima Harjumaa ja kogu Eesti majandusarengut.

Mida tähendab „Kasvukeskuste Eesti“ stsenaarium Harjumaale?

„Kasvukeskuste Eesti“ aluseks on väikeettevõtetele uue võimaluse andev tehnoloogiline areng koos ülemaailmse ressursi- ja ennekõike energianappusega. Stsenaariumi üheks eelduseks on väikeettevõtlust soosiva pärituule võimendamine ELi ja riiklike poliitikate abil, seda nii vastavate tehnoloogiliste lahenduste soosimise kui ka teadmustaristu üleriigiliselt kättesaadavaks muutmise kaudu, mis loob võimalused ettevõtete toodete ja teenuste innovatsiooniks ning lisandväärtuse kasvatamiseks. Suurlinnades üle maailma muutub elamine üha kallimaks. Loodusvarade poolest rikkas Eestis saavad inimesed lõpuks aru, et ilma uute farmide, tehaste ja kaevandusteta on heaolu kasvuks vähe võimalusi. Lisanduvad investeringud kasvatavad oluliselt töötleva tööstuse toodangu lisandväärtust ja pakuvad ääremaakondades elavatele

inimestele uusi töökohti. Eestis on tosinkond korralike teenuste, kasvava hõive ja hea elukeskkonnaga keskust.

Harjumaa rahvaarvu ja majandusliku osakaalu kasv pidurdub, kuid domineeriv roll Eesti majanduses säilib. Eelkõige on pealinnaregiooni koondunud kõrge lisandväärtusega valdkonnad, nagu finants- ja äriteenused, peakorterite tegevus ning infotehnoloogiaettevõtted, kus on võimalik Harjumaa kõrgeid kulusid katta. Tallinnas leevenevad mõnevõrra urbaniseerumisega kaasnevad probleemid, nagu liiklustihedus ja õhusaaste. Väheneb julgeoleku- ja toimepidevuse risk.

Mida tähendab „Ökokapitalistliku Eesti“ stsenaarium Harjumaale?

„Ökokapitalistlik Eesti“ sünnib jätkuvalt tsentraalse juhtimise ja kasvavalt üleeuroopaliste keskkonnareeglite ruumipimedal rakendamisel. Formaaljuriidiliselt on Eesti üha ökoloogilisem: keskkonnasääst tähtsustub, kuid kuna uued tootmistehnoloogiad ja säästulahendused on kulukad, siis rakendatakse neid vaid suure tegevusmahu korral üksnes suuremates linnades või loodusressursside vahetus läheduses. Elu juhivad Brüsseli normide kõrval globaalsete suurvõimudega seotud välisettevõtted, kelle esmane huvi on Eesti loodusressursid – viljakas maa, magevesi, puit, turvas, fosforiit ja teised maavarad – oma kontrolli alla saada. Maapiirkonnad kahanevad ning ainuke kasvav keskus on Tallinn.

Hästi elavad **Harjumaa** ametnikud ja nendega koostööd tegevate konsultatsioonifirmade projektitaotlusi kirjutavad spetsialistid. Linnamäe tamm võetakse maha ja mingi ime läbi õnnestub kalaõiguslastel tekitada kalapääs ka Jägala joale. Paldiskis käivitub biokütuste miljarditehas. Enamik Tallinna soojast tuleb prügist, mida veetakse juurde Soomest. Ohuks on see, et ühistranspordi areng Harjumaal on lõputute planeerimisvaidluste tõttu toppama jäänud ja ummikud kasvavad üha, seda hoolimata teede ja ristmike pidevast laiemaks ehitamisest.

Mida tähendab „Ökokogukondade Eesti“ stsenaarium Harjumaale?

„Ökokogukondade Eesti“ teostub juhul, kui maailmas saavad valdavaks keskkonnaväärtused, mis suunavad ka majandusotsuseid: vähendatakse globaalset inimeste ja kaupade liikuvust, arendatakse mikro-energeetikat ja -tootmist ning levitatakse säästlikku kohalikku liikuvust ja tootmist võimaldavaid tehnoloogiad. Väliskaubandus on keskkonnatasude tõttu oluliselt vähenenud, majandus on kohalik ning levivad jagamismajanduse ja koostegemise mudelid. Ökoloogilisus ja kohapõhisus saavad normiks, mistõttu kandub ühiskonna juhtimine asustuse hierarhiat pidi allapoole ja teoks saab 21. sajandi külaühiskonna mudel, kus põhitasand on küll kohalik, kuid kus teadmus levib ja võrgustamine toimub globaalselt. Eestis on paarsada kohalikku teeninduskeskust.

Harjumaal hakatakse taastama vahepeal vaid elamiseks ümber seatud suvilaalasi nende alguses, toidukasvatuseks mõeldud rollis. Pealinnaregiooni ökoarengute võti on ühistranspordisüsteemis: rongid, trammid ja bussid kombineerituna peatustesse suunduvate jalgrattateede võrgustikuga. Samas on autodega liikumine kesklinnas tehtud peaaegu võimatuks ja jõuvankri pidamine on muutunud riiklike maksude tõttu mõttetult kalliks. Jõukamatel on elektriauto, vanemad ja vaesemad sõidavad ühistranspordiga, nooremad elektriratastega ning sportlikumad jalgratastega. Hoo saavad sisse rõduaiandus ning linna konnaalalaiad, kus pikapeale saadakse kaamerate ja kogukondliku valve abil lahti ka vargilkäimisest. Ettevõtte Click & Grow eeskujul on tekkinud juurde uusi firmasid ning linna- ja korteriaedade tarvikuid tootva klasteri äri õitseb.

Kokkuvõte

Harjumaa on läbi kümnendite pidevalt kasvanud. Erinevalt muust Eestist ei ole esmane probleem raha ega ettevõtlikkuse või teadmuse vähesus, vaid pigem taristu vajak ning puudulik arengu- ja ruumiplaneerimine, mis tuleneb vähesest koostööst ja õiguslikest vaidlustest. Järjest suuremaks väljakutseks saavad sellised liigkasvu tüüphäädad nagu (kinnisvara- ja palga)inflatsioon, liiklusummikud, keskkonnakvaliteedi langus ning poliitiline, varanduslik ja rahvuspõhine segregatsioon (Tallinn on Euroopa üks kiiremini segregeeruvaid pealinnu), mis mõjutavad pikas plaanis negatiivselt nii regiooni kui ka riigi konkurentsivõimet.

Tulevikku silmas pidades on ohuks lihtsate lahenduste lõksu jäämine. Näiteks on paljud maailma suurlinnad ummikute vältimiseks teede ja ristmike laiemaks ehitamisega pöördumatult rikkunud oma elukeskkonna. Alternatiivne investeerimine ühistransporti võib lisaks liiklusprobleemide leevendamisele luua eeldused uutele ettevõtlus- ja elamupiirkondadele. Kahtlemata tuleb energiatõhusust tähtsustavas Euroopas kasvatada olemasolevate elamute energiatõhusust.

Samas on pealinnaregioonil mis tahes stsenaariumis kõige rohkem võimalusi. On see siis tihedam integreeritus Helsingiga ja Aasia-Euroopa väravaks muutumine või ringmajanduse käivitamine, kuna evitakse piisavat mastaapi ja kapitali.